

Lidé s postižením sdíleli u ombudsmana své zkušenosti s pobytem v ústavu i s vlastní cestou k nezávislému životu

12.12.2023 - | Veřejný ochránce práv

Podle dostupných dat u nás ale stále žije na 70 000 lidí s postižením právě v nejrůznějších typech ústavů.

„Když jsem se chtěla osamostatnit, chodila jsem do sociální rehabilitace, abych se naučila postarat sama o sebe. Dělali jsme třeba i domácí práce a učili se zacházet s penězma. Pak jsem se od rodiny odstěhovala na podporované bydlení. Tam k nám chodili pracovníci, kteří nám pomáhali,“ zavzpomínala na konferenci sebeobhájkyně Eva Němcová z Hradce Králové. Teď bydlí samostatně a pracuje v bistru, kde připravuje studené občerstvení. Také zkušenosti dalších sebeobhájců ukazují, že s podporou okolí mohou žít nezávisle.

Podle dostupných dat u nás ale stále žije na 70 000 lidí s postižením právě v nejrůznějších typech ústavů. Česká republika se přitom podpisem Úmluvy OSN o právech lidí s postižením zavázala, že bude podporovat a prosazovat jejich právo na nezávislý život v komunitě. Jak se to daří, zjišťoval veřejný ochránce práv v aktuálním výzkumu.

V něm mapoval přístup krajů a Ministerstva práce a sociálních věcí k přechodu od sociálních služeb ústavního typu ke komunitnímu modelu péče. Díky projektu Norských fondů[1] výzkumníci Kanceláře ombudsmana analyzovali krajské plány rozvoje sociálních služeb a další dokumenty. Zjišťovali například i to, jaké překážky proces proměny sociálních služeb z ústavního modelu na model komunitní brzdí. Účastníci konference se mohli jako první seznámit předběžnými výsledky.

Na pováženou je podle zástupce ombudsmana už skutečnost, že na národní ani krajské úrovni neexistuje shoda, jaké služby je možné považovat za komunitní. *„Náš výzkum ukázal, že strategické dokumenty státu i krajů trpí mnoha podstatnými nedostatky. Není jasné už to, zda všichni znají a pojmenovávají ten správný cíl. Přitom deinstitucionalizace není k diskuzi o tom, zda ano, či ne. Je k diskuzi o tom, jak. A to musíme hledat za pomoci lidí, jichž se právo na důstojný život podle Úmluvy o právech lidí se zdravotním postižením týká,“* shrnul zástupce ombudsmana Vít Alexander Schorm.

Úmluva podle něj dává jasná vodítka, jak by měl přechod od ústavní péče ke službám komunitního typu vypadat. Aktuální strategické dokumenty krajů ale většinou postrádají důraz na rušení institucí a neřeší ani riziko, že se ústavní prvky znovu objeví i v transformovaných službách. *„Ve výsledku pak hrozí, že místo komunitních služeb budou vznikat ‚ústavy na plocho‘, tedy zařízení pro menší počet klientů, ve kterých ale budou mít život organizovaný podobně jako ve velkém ústavu,“* uvedl Schorm.

Na nedostatek soukromí, hromadný časový rozvrh a další nepříjemnosti spojené s životem v ústavu poukázala ve svém vystoupení i sebeobhájkyně Kamila Ježková. V zařízení, kde bydlela, si například nemohli s ostatními klienty vzít jídlo kdykoli mimo určené časy. A zažila i to, že když se zamilovala, v ústavu je s partnerem oddělili.

Celý výzkum plánuje zástupce ombudsmana zveřejnit počátkem příštího roku. Zároveň připravuje i doporučení k deinstitucionalizaci a zapojení lidí s postižením.

[1] Výzkum i workshop jsou součástí projektu Posílení aktivit veřejného ochránce práv v ochraně

lidských práv (směrem k ustavení Národní lidskoprávní instituce v ČR), číslo projektu: LP-PDP3-001. Tento projekt je financován z prostředků Fondů EHP a Norska 2014 – 2021 a státního rozpočtu ČR.

- Prezentace z konference

https://www.ochrance.cz/aktualne/lide_s_postizenim_sdileli_u_ombudsmana_sve_zkusenosti_s_pobytem_v_ustavu_i_s_vlastni_cestou_k_nezavislemu_zivotu